

ISSN 2002-9497

Tierps sockens hembygdsförening

Medlemsblad 2019

OBS! Kallelse till årsmöte på sidan 5

Verksamheten 2018

Ännu ett år har gått och det är dags att sammanfatta verksamheten under hembygdsföreningens 62:a verksamhetsår. Årsmötet hölls i år i Mumblingsgården i Ullfors och Karl-Erik Berglin medverkade och berättade om Lundby, en av socknens försvunna byar. Föreningen passade även på att lämna över hembygdsförbundets hedersnål, till Ove Larsson och Karin Olsson. De har båda under många år varit aktiva i hembygdsföreningen och väl värda utmärkelsen. Motiveringarna löd:

***Oves** bidrag till föreningen är mycket stort, han har alltid ställt upp och tagit ansvar när det som bäst behövs. Hans kunskande om Tierps socken och dess människor är stort, ett kunskande han har delat med sig av i föreningens arbete och därigenom varit en viktig person i bevarandet av Tierp sockens kulturarv.*

***Karin** har arbetat aktivt i styrelsen sedan 1994, och under 17 års tid varit föreningens kassör. Karin har under de perioder då föreningen fört en mer tynande tillvaro varit den som sett till att möten och aktiviteter ändå blivit av. Därigenom har Karin varit starkt bidragande till att föreningen överlevt fram till idag. Karin har med sitt starka engagemang och positiva sätt alltid varit en trygg punkt i vår hembygdsförening. (utmärkelsen har överlämnat vid ett senare tillfälle till Karin)*

Som vi berättade i förra årets medlemsblad så överlämnade Bror Hillgrenmuseet material om Tierps socken till oss som konstnären samlat ihop. Detta väckte vår nyfikenhet och vi ordnade därför en bussresa till Delsbo. Vi besökte både Bror Hillgrenmuseet och Delsbo hembygdsgård. Avslutningsvis hann vi också med ett besök på Avholmsbergets utsiktsplats (bild på förstasidan). Tack vare Delsbo hembygdsförening och Bror Hillgrenstiftelsen som ordnade programmet fick vi en otroligt trevlig resa denna Majdag.

Bror Hillgren museet, Lyktan

I juni ordnade vi för första gången en Spelmansstämma på hembygdsgården. Det gjordes tillsammans med Tierps låtverkstad från kulturskolan. För arrangemanget behövdes en scen att uppträda på, något som vi pratat om att vi också behöver till våra musikkvällar. Sagt och gjort, några ur styrelsen plus vår valberedning snickrade ihop en fantastiskt fin scen. Så vid spelmansstämman invigdes scenen av 45 st spelmän med allspelet.

Scenbygge pågående

Spelmansstämman blev en succé, runt 170 st besökare och spelmän trots att vår marknadsföring varit begränsad. Tyvärr öppnade sig himlens skyar efter några timmar, för ett av sommarens fåtaliga skyfall, och stämman avfolkades snabbt. Vi har fått mycket positiv återkoppling på arrangemanget och om allt går som tänkt kommer vi att ha en spelmansstämma i år också.

Ett par veckor senare så var det dax för vår musikkväll. I år med 50-talstema och med Blixterz på scenen. Då blev det drag på hembygdsgården, fartfylld musik, gott om publik och en fin inramning av ett gäng "finbilar".

I juli arrangerades Husbyborgdagen. Dagen inleddes med veterantraktorparad, i trädgården serverades fika och ett antal utställare fanns på plats. Karl-Erik Berglin stod för föredraget i kombination med underhållning. Under rubriken "Mord och andra visor" berättade han och sjöng skillingtryck. I magasinet visades filmen från Vendel om jordbrukets mekanisering "Nya tider över Tegarna". Det märks också att en av höjdpunkterna på Husbyborgdagen är att träffa vänner och bekanta.

Sommarens sista evenemang var när Tierp/ Söderfors församling höll helmålsbön på hembygdsgården, en tradition sedan många år tillbaka.

Vi hoppas att ni alla vet att hembygdsgården håller öppet på torsdagskvällarna under sommaren, det är något vi fortsätter med även om besökarna gärna kunde få vara fler.

Tyvärr har den extremt torra sommaren satt käppar i hjulet för att fortsätta med föryngringen av örtalandet, torkan har gjort att tillväxten där gått sakta i år, enda fördelen var att gräsmattan inte behövde klippas så ofta. Det har givits tid till att börja inventera våra samlingar och stämma av föremålen mot den inventarieförteckning som upprättades under 1980-talet.

Under hösten togs Bror Hillgrentemat upp igen i en studiecirkel. Materialet vi fått låg till grund för att lära oss mer av konstnärens liv, bla gjordes ett studiebesök i Sockenkyrkan där hans porträtt av församlingens kyrkoherdar hänger.

Till sist vill styrelsen tacka alla er som på olika sätt bidragit till verksamheten och besökt våra arrangemang. På återseende och varmt välkomna tillbaka under 2019.

Musikkväll med Blixterz och "finbilar"

Planerad verksamhet under 2019

Under 2018 har föreningen haft fler offentliga evenemang än tidigare, alla har varit välbesökta vilket vi uppskattar mycket och ser som ett kvitto på att våra evenemang uppskattas i bygden. Men det kräver också att många ställer upp och arbetar med förberedelser och under evenemangen. Under 2019 kommer vi därför att minska programmet något och byta musikkvällen mot spelmansstämma.

Notera följande datum för sommarens evenemang:

9 Juni Spelmansstämma

20 Juli Husbyborgdagen (Vill du medverka som utställare? Hör av dig till styrelsen)

10 Augusti Helgmålsbön

Vi annonserar i lokaltidningen Norra Uppland samt i Tierps kommuns evenemangskalender så mer information kommer ni att hitta där.

Spelmansstämman 2018 startade med alla spelmän samlade till allspel

Hembygdsgårdens öppethållande

Hembygdsgården är öppen torsdagskvällar från kl 18.00 under sommaren. Tyvärr är besökarna få och vi skulle tycka det var roligt om fler kom på torsdagskvällarna. Vill du vara helt säker på att det finns någon på plats eller besöka hembygdsgården på andra tider, hör av dig till någon av kontaktpersonerna.

Information och kontakter

Hembygdsföreningen har en ny hemsida: <http://www.hembygd.se/tierps-socken>

Vill du veta mer om Tierps sockens hembygdsförening eller delta mer aktivt?

Tveka inte att höra av dig till oss, våra kontaktpersoner är:

Kjell Jansson tel:070-3425857 eller email: kjell.jansson.tierp@gmail.com

Ingrid Eriksson tel: 073-6433053 eller email: illmardsberg@gmail.com

Anna Ahlin tel: 0760-243453 eller email: anna.tierp@gmail.com

Tierps sockens hembygdsförening inbjuder till
Årsmöte

27:e mars, klockan 19.00
på Tierpsgården, Kyrkbyn

Farm. dr. Nils-Otto Ahnfelt berättar om 1700-talets medicin:
*”Doft och smak i antikens medicin, Teriak Andromachalis, och
den tidigmoderna Hjärnes Testamentes droppar”*

Lotteri och Fika
Sedvanliga årsmötesförhandlingar

Vi hälsar medlemmar och intresserade varmt välkomna!

Dags att betala medlemsavgift för 2019

Tack för att du är medlem i Tierps sockens hembygdsförening!

Medlemsavgiften ska räcka till mycket. Till medlemsutskick, möten, försäkring, el, underhåll, trädgårdsskötsel och årsavgifter, därför betyder det mycket för föreningen att vi har många medlemmar som vill stödja oss. Som medlem gör du det möjligt för föreningen att underhålla och utveckla hembygdsgården och bidrar till att bevara Tierps sockens rika historia för framtiden.

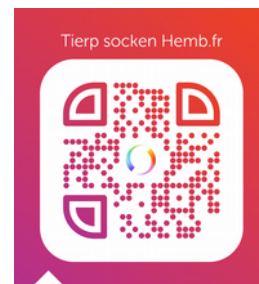
Vi har en stor andel ständiga medlemmar som en gång i tiden betalade en summa för ständigt medlemsskap. Det var väldigt länge sedan och vi är därför tacksamma om även ständiga medlemmar vill bidra i nutid, genom att betala medlemsavgiften.

**2019 års medlemsavgift ska betalas senast den 15 April:
150 kr per person eller 200 kr per familj.**

Medlemsavgiften betalas till Bankgiro 5209-6120.
eller Swish till nummer 123 327 85 20.

Om du vill Swisha kan du också använda QR koden här bredvid.

Observera!! Föreningen har bytt bank och det är ett nytt gironummer sedan 2018. Vi vädjar också om att noga ange namn på den/ de personer som inbetalningen avser. Vi har varje år några inbetalningar som inte går att spåra.

Bröllop - så här kunde det gå till

Ett giftermål föregicks av att paret som ville gifta sig, infann sig hos församlingens präst för att där ta ut lysning. Parets avsikt att gifta sig meddelades allmänheten genom pålysning i församlingens kyrka, tre söndagar i rad. Att lysning ska ske är en månghundraårig regel så att det ska finnas möjlighet att anmäla äktenskapshinder. Numera heter det hindersprövning. Därefter kunde man hålla bröllop. Själva vigseln skedde oftast i hemmet hos bruden, men kunde också ske på annan plats. 1926 var det dubbelbröllop i Munga, där vigseln skedde ute i trädgården. Under tidigt 1900-tal hade kyrkoherde Strandell en så kallad droska som kördes av en kusk ut till förrättningarna.

På 1920-talet blev det vanligare med kyrkbröllop. En kvinna som gift sig i kyrkan kallades kyrkbrud. De flesta vigslar skedde i Svenska kyrkans ordning men borgerlig vigsel förekom i enstaka fall. Det var när de båda kontrahenterna tillhörde någon frikyrka. Om det fanns någon borgerlig vigsselförrättare på orten vet jag inte, men det förekom att par reste till Gävle för att gifta sig borgerligt.

Bruden var under 1800-talet klädd i svart klänning, men in på 1900-talet blev det vanligare med vit brudklänning.

Brudkrona är en gammal tradition men att döma av gamla foton så var det inte så vanligt. Tierps kyrka har flera brudkronor, de äldsta är från 1820-talet.

Karl Emil och Fanny Granath
År 1900

Till vigseln inbjöds den närmaste släkten och vännerna. De bjöds på bröllopsmiddag. Ofta samlades en del ungdomar utanför och väntade på att brudparet skulle komma ut och visa sig varvid de församlade hurrade för brudparet. Andra dagens kväll inbjöds även de så kallade skänkrarna.

Valle och Signes bröllop vid Halls skola 1928

Det vill säga de som gett gåvor under lysningstiden, lysningspresenter. Då bjöds det

på mat som kunde bestå av kabeljo-pudding eller lutfisk, potatis, inlagd sill, köttbullar, sylta och rödbetor. Först att ta mat efter brudparet var bröllopgästerna och därefter skänkrarna. Utländska frukter var inte så vanliga men till bröllopsfesten i en av gårdarna i byn hade man införskaffat apelsiner. Men när man skar upp apelsinerna var de alldeles röda invändigt så man kastade dem.

Om det var möjligt ordnades dans till lokala spelmän. När Spiskroksvalsen från 1908 blev populär kallade sig ett gäng som ofta spelade på kalas, för Spisrakans kapell. Festen avslutades med kaffe och toddy framåt klockan tre på natten.

Den tredje dagen inbjöds till gumkalas. Det var de äldre damerna som inbjöds till kaffebord.

På 1920-talet upphörde seden med att bjuda in i flera dagar utan alla bjöds in till vigseln.

De mindre bemedlade åkte ner till prästgården där vigseln förrättades varefter man samlades i någons hem för samvaro.

Om man vill veta mer om äldre tiders bröllop finns det att läsa i Tierpsboken.

Antecknat som det har berättats av Ove Larsson.

Den gamle tierparens minnen

I Uppsala Nya Tidnings julnummer från 1912 finns en artikel där en gammal Tierpare berättar. Han var då, 1912, 91 år gammal men tyvärr är den gamle inte namngiven. Hans berättelse ger en tillbakablick till 1800 talets mitt, berättad av någon som var med då. Berättelsen är något nedkortat av utrymmesskäl men annars återgiven från artikeln, även bilderna är hämtade från jultidningen.

-Det är bara skräp nu för tiden, ska jag säga herrn. - Annat var det i min ungdom. Den 91-årige tierparen, som satt och förtalte om sina minnen från flydda tider, riste betänksamt på hufvudet och sa.

- Han skulle ha varit med, när vi körde foror från Gävle till Stockholm.

- Jag skall säga, det var andra vintrar på den tiden. Se, det hörde till vanligheten att snön kom i början af november och låg kvar långt in i april. I december hade vi 20 och 25 grader kallt och flera alnar djup snö.

Som sagt, i början af vintern, och när man fått saken ordnad med forfogden här i Tierp, så bar det af till Gävle för att möta hälsingarna som kom med foror från Norrland. Sen vi, öfvertagit deras lass, af, för det mesta, fågel, smör, rökt lax, skinnvaror och lin, vändes hästnosen mot söder. Första natten på resan låg man i Siggbo i Harnäs och natten därpå var en hemma Tierp, där matsäcken och foder till hästarna hämtades. Då ska jag säga, att mor fick göra sitt bästa för att få matsäcksspannen så stinn som möjligt. Det skulle vara hemmagjord ost – skarpost –

korf, fläsk, fiol - torrt fårlår – lingonbullar och ärtmjölspannkakakor.

I en särskild påse lade hon in hårt och mjukt bröd. En större bytta smör och rågmjöl till att koka gröt af skulle också med. Nå, jag höll så när på att glömma brännvinet, men det förstår han väl, att sådant måste en ha med sig för att pigga upp humöret.

Ja, se han ska veta, det var riktiga karavaner, som var ute på vägarna vid den tiden och som skulle ha kvarter, när kvällen föll på. Sen hästarna fått foder, gick en in i hållstugan. Här brann eld i spiseln dygnet om och på glöden stod en och annan grötpanna och puttrade.

Bänkarna var för det mesta fullsatta med matsäcksskrin. I en sådan stuga må han tro det gick muntert till. När litet var fått sig en tumlare – tennmått – brännvin och gjort ett hål i matsäcken så började den ena befängda historien eller slagdängan aflösa den andra. Men man skulle tidigt upp på morgonen, så länge dröjde det inte förrän munterheten och stojet tystnade och de innevarande beredde sig att sofva.

Den gamle Herparen.

Vill han kanske veta hur vi var klädda för en sådan där resa?

Jo, vi hade för det mesta en grof blågarnsskjorta, två par hvita långstrumpor, vadmalsdamasker, ett par näfverskor, knäbyxor af sämskskinn, en hemväfd ylletröja, en skinnväst och utanpå alltihopa en fårskinnspäls med ullen in och köttssidan, som var särskilt beredd ut. På hufvudet hade man en stickad yllemössa.

Ja som han hör, var det både starka och billiga och inte minst varma kläder. Allting var förstås hemmagjort och inte sådant där skräp, som dom har nu för tiden, och som inte håller, fastän dom inte på långt när får vara så mycket ute i ur och skur, natt och dag, som vi var tvungna till.

Nej, nu ska vi fortsätta.

Vid 4-tiden på morgonen steg man upp och gaf hästarna foder och åt frukost själf. Så började färden ånyo. Genom Uppsala över Flottsundsbron och in i Alsike.

Så fortsattes färden till Ekilla, i närheten af Märsta gästgifvaregård, där nattkvarter togs hos Jerk Ols. Man hade i alla fall kört 4 mil den dagen och han förstår nog att det kändes i benen, när en varit tvungen att gå bredvid lasset hela sträckan. För åkte, det gjorde vi nästan aldrig, möjligen kunde en hänga på i någon större utförsbacke, men det var nog också allt.

Om en sen gick upp, så en kunde ge sig väg vid 4-tiden följande morgon, så brukade man vara i Stockholm vid 10- eller 11-tiden på dagen. Där togs kvarter i Hälsingegården vid Hötorget.

När man lämnat af foran, så var det till att springa och höra efter på kontoren i stan om det gick att få bakfora. Lyckades det då riktigt bra, så kunde man få ända till 36 sk. pundet. Och som vi brukade lägga på sådär en 115 pund, så blef det inte mindre än 75 riksdalers förtjänst på hemresan. På stavägen fick en nästan aldrig mer än 30. Nu tystnade den gamle hedersmannen.

Efter en grundlig funderare fortsatte han berättelsen af sina minnen:

Han tror mig väl knappast, när jag talar om för honom, att jag minns när det var sjö vid Ubblixbo och att det ibland kunde vara ända till en half aln djupt vatten på vägen till allmänningen. Ja, vid Rogarna var det också sjö fordomdags.

Se, det är nästan, så en inte känner sig hemma här i Tierp nu – så förändrat har det blifvit. Bara det – När jag var barn, fanns inte några stora "sjantila" skolhus, som nu för tiden. Då fick en gå hos någon gammal änka för att lära sig läsa nödtorftigt innantill. Jag minns att far min styrde om, så att jag fick komma till en, som dom kallade för "Lungstina" i Torslunda och där fick jag läsa katekesen, psalmboken och testamentet. Skrifva och räkna kunde en få lära sig hos en krympling, som bodde i Väsby, men det var inte många, som brydde sig om det.

Stugan, där "Lung-Stina" höll skola.

Och tänk sådana löner tjänstefolket har nu för tiden.

När jag var ung så hade en dräng 30 riksdaler, en vadmalspäls, en blågarnsskjorta, 2 par skor och 1 par vadmalsbyxor om året. En piga fick nöja sig med 15 riksdaler, 12 alnar lärft och 2 marker ull. Jo, jo vill just se den som tar tjänst för den lönen nu. Ja det förstås, dom hade en axplockningsdag också, då dom fick gå ut på åkern och ta kornax, men det lilla som dom kunde förtjäna på det, gick för det mesta åt till "hopläggningsskansen" på hösten.

Hur mycket tror han man fick för ett dagsverke då? Jo, om en var uppe i ottan, så hade en 6 skilling för den, och sen fick en 12 skilling för dagen. Ja, var man och tröskade, kunde förtjänsten verkligen bli 24 skilling, men då skulle en till skogs och hugga 2 hopar kolved också.

Det tar vi oss allt en "nysa" på? -Hör du mor ta hit silfverdosan.

Och tänk sådana verktyg en hade på den tiden sen. Inte fanns det plogar, bara trästockar. Det var till att "rista" sta, det, och ta "skifvan" tillbaka. Jo, det ska jag säga herrn, att arbeta det fick en så det förslog. Tänk, nu behöfver dom inte gå ute på åkern och slå sönder kokorna med en klubba, som vi fick göra, utan nu har dom harfvar och vältar – ja vete allt hvad det heter!

Tack, tack. Han skall väl ha sig en pris?

Sedan hans näsa fått hvad vad hon längtade efter så fortsatte gubben:

Han såg väl allén vid prästgården där nere, när han for hit? Jag var 11 år när den planterades.

-Den är skröplig den också nu, så strunt var det med dom träden.

Gubbens ton var nedlåtande och det fårade ansiktet lyste upp af ett litet öfverseende leende.

-På tal om prästgårdsallén – fortsatte han – så kan jag tala om för honom, att när dom putsade upp kyrkan, så tog dom det gamla altarbordet och lade det till trappsten vid klockstapeln, och där ligger det än i dag. Om han går dit och tittar, kan han se fördjupningen, som var gjord för bibeln.

På den tiden måste man gå i tur i kyrkan hvarannan söndag och soldaterna dom skulle dit i parad. Ja, han ska tro, det var någonting när dom kom uppmarscherande med en

officer i spetsen. Sen skulle dom ha öfning också på kyrkbacken och han skulle sett bara, så till sig jäntorna var.

Dom som däremot inte hade för roligt, det var stackarna som måste stå på ”*tjufpallen*” eller sitta i ”*stocken*”. Se, hade någon brutit mot sjunde budet och blifvit ertappad, så fick han antingen åhöra gudstjänsten från ”*skampallen*” på kyrkgången eller också fick han sitta i ”*stocken*” på kyrkbacken. Ja, jag skall säga honom, att hade dom någon skam i sig, så var det ett straff så gott som något annat, för kyrkfolket drog sig inte för, att göra lifvet så surt som möjligt för dom.

- Har han hört talas om när kläppen i storklockan damp ner då?

Nu kastade sig gubben in på ett nytt ämne.

Jo, se det var så, att lädergångjärnet, som den hängde i, hade blifvit murket af åren och så bäst som det var så trillade den ned från sin upphöjda plats. Men där skulle den inte få ligga så länge, för se Måns Andersson från Monkarbo, tog och bar upp den igen, han. Och att det inte finns många, som gör det efter, förstår han nog, när han får höra att kläppen vägde 29 pund.

Nå, efter som jag är inne på historier, har han hört när kungen besökte Jerk Janssons i Yfre?

Jo det var – har dom sagt mig – vid Adolf Fredriks kröning, som dåvarande gästgifvaren i Yfre, Jerk Jansson hade rest till Stockholm för att titta på kungen. Men det höll på att inte lyckas för honom, för sedan han trängt sig fram genom folkhopen var det en axelbred dragon, som skymde utsikten. Då blef Jerk Jansson arg, tog dragonen i axlarna och lyfte honom åt sidan.

”De ä’ min kung li’aväl som din, ja’ ha rätt och se’en så väl som du!”.

Kungen, som hört hvad Jerk Jansson sagt och tyckte det var rätt, kallade honom till sig och pratade med honom. Följden af samtalet blef att kungen lovade komma och besöka gästgifvaren. En tid efter, när Jerk Jansson och gumman hans var ute på åkern, kom det bud, att dom kunde vänta kungen dit inom en timme. Gumman blef alldeles ifrån sig och tyckte, att nog kunde dom fått veta af det lite förr, så dom hunnit slakta gåskarlen, men nu var det ju rakt inte tid. Något måste hon emellertid ha att bjuda sin kung på, och därför gräddade hon pannkakor och lade fläsk emellan.

Se, det tyckte kungen var riktigt gott och som tack för välplägnaden gaf han gästgifvaren en grann silverkanna, som än idag finns här i Tierp. Ja, går han upp till kyrkvärden i Frebro, så kan han nog få se den alldeles gratis. -Ja, det var det de.

Ska jag nu berätta hvem det var som kokade det första kaffet här i Tierp? Ja, det var förstås inte på min tid det, men far min har talat om det för mig. Jo, det var hos riksdagsman i Åskarby, som hette Jan Andersson. Se, han hade varit i Stockholm och där hade han fått smaken på kaffe. När han sen kom hem, hade han lite af den varan med sig, som han bad gumman reda till. Ja, gumman hon koka och kokade, men inte smakade det något – tyckte hon. Då gick hon ut i boden och skar ett par skivor fläsk, som hon lade i kaffet. Då fick hon smak på det!

På tal om kaffe, ja, så hur går det mor, har du det inte färdigt snart? En blir ju ackurat torr i halsen af att sitta så här och prata.

Nedtecknat av signaturen Ran

Vad fick man för lönen?

Jag blev tipsad om att läsa artikeln från 1912 om den gamle mannen från Tierp som berättade om sin ungdom. Jag tyckte att det var otroligt intressant att ta del av vad han jobbade med och vad han tjänade. Pengarnas historia är ibland svår men väldigt intressant och det jag vill dela med mig av är en inblick i pengarnas värde under 1800-talets tidigare hälft som den gamle mannen beskriver i sin berättelse.

”Det är bara skräp nu för tiden, ska jag säga herrn. – Annat var det i min ungdom.”

Den gamle tierparen

Det som är utmärkande för just denna artikel är att den ger en inblick i forna dagar, i ett förflutet som står oss närmre än mycket annat i historien. Genom att läsa denna berättelse gör vi en resa tillbaka till en tid där självklarheter idag inte var det då. Den gamle tierparen talar om hur han i sin ungdom körde foror mellan Gävle och Stockholm, när han berättar om detta arbete är vi tillbaka till den första hälften av 1800-talet. Han ger en inblick i hur det såg ut på den tiden, han talar t.ex. inte om metervis med snö under vintrarna utan ”flera alnar djup snö”. Den tidens mått var annorlunda, en aln var 0,59 meter lång och dåtidens svenska mil var 10688 m och bestod av 18 000 alnar.

Något som kanske är lite mer främmande är att han pratar om vad saker och ting kostade och inte minst hur mycket en kunde tjäna på den tiden.

Idag säger vi kronor och ören när vi pratar om pengar, det var inte vad som gällde under största delen av 1800-talet och tidigare. Mellan 1820 och 1855 var det inte kronor och ören som pengarna utgick ifrån, utan ett något mer komplicerat system. 1 riksdaler bestod av 48 skillingar, och 1 skilling utgordes av 12 runstycken.

Den gamle Tierparen berättar att när han var ung kunde en dräng ha som årslön hela 30 riksdaler, en vadmalspäls, en blågarnsskjorta, 2 par skor och ett par vadmalsbyxor. Medan en piga tjänade 15 riksdaler, 12 alnar lärft och 2 marker ull. Vi kan se att detta är en trend som hängt med till våra dagar. Att säga att en dräng tjänade 30 riksdaler under 1800-talet säger inte oss mycket alls, vad kunde han köpa för den summan? Var det mycket eller lite pengar? Dessa löner var för sin tid mycket låga, det gick inte att köpa mycket för den summan t.ex. kostade en tunna strömming 20 riksdaler, 1 pund socker 40 skilling och 6 runstycken, 9 ½ kanna brännvin 17 riksdaler och 24 skilling. En enkel almanacka 1 skilling och 30 runstycken eller att sitta på första raden på Dramatiska Teatern 2 riksdaler och 12 skilling.

Mycket förändrats från då till nu och detta har bara varit en liten inblick i pengarnas intressanta historia. För att lära sig mer om den kan jag starkt rekommendera boken *Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar* skriven av Lars O. Lagerqvist. En intressant och spännande bok som skildrar pengarnas historia i Sverige.

Fredric Reichenwallner, historiker

1919

1919 bor det 5,8 miljoner invånare i Sverige, Spanska sjukan härjar fortfarande men avtar under året. Den 24 maj klubbas beslutet om kvinnlig rösträtt genom i Sveriges riksdag. Sverige är det sista av de nordiska länderna att besluta om allmän rösträtt. Oron för att Sverige ska gå under av superi gör att motboken införs. Arbetstiden minskas och lagstadgas till åtta timmar om dagen, sex dagar i veckan.

1919 är också året då sångaren Evert Taube slår igenom.

Tierpsposten rapporterar om stort och smått från Tierp och världen, här kommer ett axplock av det som var nyheter för 100 år sedan.

11 Januari 1919

Rör icke den elektriska ledningen.

Hemmansägare Adolf Andersson i Bäcklösen sysslade sistlidne lördag med vedkapning med elektrisk motor som drivkraft. Maskineriet synes icke ha gått riktigt bra, varför Andersson begav sig upp till den vid gården placerade transformator för att undersöka orsaken. För en ovan och i lagarna för den elektriska strömmen okunnig person är detta ett riskabelt tilltag samt avlöpte här synnerligen olyckligt. Andersson synes ha med yttersidan av handen kommit att vidröra högspänningsledningen samt fastnade genast. Som väl var sprungo ett par proppar vid Orrskogs tertiärstation, varigenom strömmen avbröts. För att komma loss kastade A. Huvudstupa ned från transformatorn och bröt i fallet synnerligen illa ena benet samt blev liggande sanslös. Köttet blev avbränt på ena handen, och A. Erhöll flera ytterligare kontusioner å kroppen. Han måste med aftonens tåg inforslas till Uppsala, och det torde säkerligen dröja avsevärd tid, innan skadorna hinna bli läkta. Olyckan bör vara en varning för andra att ta sig tillvara för att beröra ledning eller dess delar.

25 Januari 1919

Rapphönsen lida av svält på de snörika fälten i norra Uppland. Varje jordägare med ömmande samvete och vänligt sinne uppmanas att hjälpa de stackars hjälplösa och oskadliga fåglarna till nödtorftigt livsuppehälle genom skottning på rågbrodden eller utläggning av agnar och hösmål.

22 Februari 1919

Kommunaluppbörden i Tierp har under de fyra dagar den pågått inbrakt i det närmaste 110,000 kronor. Resultatet måste betraktas som ganska tillfredsställande samt ingalunda, i procent av debiteringssumman sämre än fjolårets.

De som tilläventyrs glömt erlägga skatten, kunna under den närmaste tiden göra detta till kommunalnämndens ordförande eller till fjärdingsman Eklöf.

1 Februari 1919

Ny Tierpsindustri. Förrre bryggaren A. Andersson i Smedsbo har i dagarna öppnat smides- och reparationsverkstad i det gamla bryggerilokalerna som för ändamålet omändrats och försetts med tidsenlig attiralj för elektrisk drift.

Reparationer och nyuppsättningar av åkdon och redskap utföres och har man särskilt för närvarande specialiserat sig på prima sparkstöttingar av stål. Längre fram kommer verkstaden att lägga an på cykelreparationer med åtföljande försäljning. För närvarande sysselsätter verkstaden tre arbetare.

Med kännedom om herr Anderssons noggrannhet i allt arbete, hans absoluta redlighet, väl kända i orten, förespå vi den nya industrien, som fyller ett verkligt behov i denna trakt av Tierp, en lyckosam framtid.

8 Februari 1919

Brevbäring i Tierp. Såvida tillräckligt antal personer anteckna sig villiga att utanför sina bostäder uppsätta brevlådor, kommer sannolikt från och med 1 April, s. k.

”förstadsbrevbäring” att av postverket inrättas inom Tierps municipalsamhälle.

Postmästaren kringsänder i dagarna cirkulär med blanketter till anhållande av hembäring av posten samt förbindelse att utanför bostaden uppsätta brevlåda. Sådan tillhandahålles av postverket till ett pris av 3: 25 utan lås.

Meningen är att brevbäraren skall utgå kl. 9 f. m. Och kl. 2 e. m. Samt behöva c:a 1 timme för postens utdelande.

De som efter brevbäringens inrättande själva önska avhämta sin post, torde komma att påföras en extra avgift. Anmälningar torde snarast göras å postkontoret.

8 Februari 1919 (Insändare)

Till livsmedelsnämnden i Tierp.

Undertecknad måste be att få peka på ett missförhållande. Det existerar ju en förordning, att det skall finnas s. k. normalskodon till ett lägre pris. Nu säga handlandena att dessa skor äro slut och begära 32 kr. för ett par medelstora barnskodon. Det blir ju på det sättet omöjligt att hålla barnen i skola i vinter. Frågan är nu den: Kunna våra livsmedelsnämnder göra något för att anskaffa normalskodon att försäljas antingen av våra handlande eller på annat sätt.

L ä r a r i n n a.

24 Maj 1919

Drumlig och pliktförgäten cyklist. I onsdags middag cyklade en ung kvinna försiktigt och på rätt sida av vägen förbi Fäcklinge fram mot Tierp. Vid Dånbacken mötte hon en omkring 20 års yngling, som i full fart och på orättsida åkte söderut. Till följd av pålagd makadam är endast en smal remsa av vägkanten möjlig att färdas på. Sannolikt observerade båda parterna varandra för sent, och en sammanstötning blev oundviklig. Båda de åkande kastades omkull och flickan föll i diket samt kunde ej resa sig. Den ridderlige unge manne, som syntes ha kommit lindrigt undan, kastade sig genast upp på cykeln och fortsatte sin framfart, obekymrad om kvinnan. Med stor ansträngning lyckades denna så småningom komma upp och på ett ben taga sig fram til en närbelägen gård. Där omhändertogs hon välvilligt och man kunde snart

konstatera benbrott. Flickan, som uppgav sig heta Anna Larsson från Viksta, skjutsades till Tierp för erhållande av sjukvård samt torde ha vidare införsatts till Uppsala.

Den som lägger märke till en yngling med något skamfilad cykel och dito person, kan ju fråga om han var ute och åkte i onsdags.

14 Juni 1919 Olycksfall vid automobilmöte.

Då hemmansägaren Johan Andersson i Väster Ekeby, Vendels socken, var på väg från Tierps marknad i torsdags, mötte han i Gryttjom i Tierp en bil, för vilken hästen blev rädd och tog ett sidoskutt i det där mycket djupa landsvägsdiket och A. Kom under vagnen och fick därvid högra ansiktshalvan alldeles uppriven.

Bilägaren tog hand om den skadade och åkte tillbaka med honom till Tierp, där provinsialläkaren efter undersökning fann skadan så vittgående, att han drog försorg om den skadades införande med första tåglägenhet till akademiska sjukhuset.

5 April 1919

2 Juli 1919

Spanska sjukan övervunnen? Enligt vad medicinalrådet Block meddelar, är spanska sjukan nu som gått som fullständigt slut ute i landet. Man har endast att anteckna spridda fall här och var i bygderna utan samhörighet med varandra. De allra flesta människor ha väl nu haft spanska sjukan, och de, som nu få den, är väl det relativa fåtal, som hittills undgått den.

Beträffande möjligheterna att epidemiens återuppblossande framhåller medicinalrådet, att denna i sak stå inom läkarvärlden auktoriteter mot auktoriteter. En del tro, att vi till hösten, eller vintern åter ha en släng av den om ocks under väsentligt lindrigare former. Andra äro av den uppfattningen, att sjukdomen nu är definitivt bragt ur världen.

17 December 1919

Skyltsöndagen. Tierps affärsmän börja bli verkligt storstadsmässiga. Ansatser till juls skyltning ha visserligen förut gjorts, men vad som i söndags i den vägen presenterades, stod på en betydligt högre nivå, varvid sannolikt många medelstora städer knappast kunna tävla.

Som annonsorgan för de många affärer som inse nyttan av en väl planlagd annonsering, kunna vi varken berömma eller klandra. De fåtal affärsmän och -kvinnor som tro att man säljer lika bra utan reklam, torde väl snart ha märkt sitt misstag. I synnerhet sedan de sett den ständiga strömmen av människor utanför skyltfönstren hela söndagskvällen.

Handelsaktiebolaget och A.-B. Th. Janssons järnhandel togo naturligtvis med sina

stora resurser priset, men även bokhandeln, Edlings skohandel och K. E. Pettersson och C:o hade åstadkommit lockande och smakfulla effekter. Glömmas bör ej heller modeaffärerna och Ersikssons förgylleri, frukt- och blomsteraffär samt den näpne basaren.

Säkert bestämde sig många i söndags kväll, vad de skola köpa till julklapp. Den som ännu är oviss, bör titta i Tierps Postens annonsspalter.

31 December 1919

Bank i Torslunda. Den 2 januari öppnar Allmänna Sparbanken avdelningskontor i f. f. Sundbergs gård invid landsvägen i Torlunda.

Banken bedriver fullständigt sparbanksrörelse samt säger sig lämna högsta gällande inlåningsränta.

Kamrer och föreståndare blir herr Björklund, sedan ett par månader hitflyttad.

31 December 1919

Tierps nya teater närmar sig sin fullbordan och torde komma att invigas i början på januari. Den är belägen invid torget. Salongen med läktare kommer att uppta 460 sittplatser. Golven till såväl sal som läktare äro sluttande. Scenen är mycket rymlig med fyra klädloger. Scenutrustningen och dekorationerna äro levererade av Gävle teaters dekorationsmålare och maskinist Herster och Holmgren. Särskild orkesterloge finnes.

Värmeledningen är uppförs av Gävle rörlägningsaktiebolag med Söderbergs i Eskilstuna värmebatterier för lågtrycksånga.

Belysninginstallationerna utföras av Tierps elektriska a.-b och bänkarna äro levererade av a.-b. Tierps Snickerifabrik.

Byggnaden har uppförts på entreprenad av byggnadsfirman Olsson och Mattson i Tierp. Ägare till teatern, som även är avsedd som biograflokal, är hr Erik Josepsson i Svanby. Kostnaden torde komma sig att belöpa sig på omkring 150,000 kr., då huset blir fullt färdigt.

Tierps teater (bio) med torget i bakgrunden, hämtad från boken om Tierps köping

Tack till Tierps kommun!

Tack vare stöd från kommunen har vi möjlighet att driva hembygdsgården vidare och genomföra våra offentliga arrangemang som betyder så mycket för att ha en levande hembygdsgård.

TIERPS KOMMUN

Vi samarbetar med NBV när vi ordnar kulturarrangemang och studiecirkelar.

Till sist:

Vi har fått frågor om hur man får tag i de skrifter som hembygdsföreningen tog fram genom studiecirkelar. Det finns tre stycken:

Berättelser om Tierps-Original som vi minns (2002)

Folktro och skrock samt huskurer för husdjur i Tierp (2001)

Huskurer och folklig läkekonst i Tierp (2000)

De kostar 50 kr/st och kan köpas via någon av kontaktpersonerna (se sid. 4).

Vi kan också skicka dem, då tillkommer porto och emballagekostnad.